

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 629/2022-23

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša a sudcov Ladislava Duditša a Libora Duľu (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky advokátky **JUDr. Lenky Bartoš Almášiovej, LL.M.**, advokátska kancelária, Radlinského 20, Spišská Nová Ves, IČO 50 489 691, proti uzneseniu Okresného súdu Spišská Nová Ves č. k. 5 T 34/2020-388 z 29. júla 2022 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Okresného súdu Spišská Nová Ves č. k. 5 T 34/2020-388 z 29. júla 2022 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj jej právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Okresného súdu Spišská Nová Ves č. k. 5 T 34/2020-388 z 29. júla 2022 **z r u š u j e a v e c** mu **v r a c i a** na ďalšie konanie.
3. Sťažovateľke náhradu trov konania **n e p r i z n á v a**.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 21. októbra 2022 domáha vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 a základného práva na podnikanie podľa čl. 35 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ako aj práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Okresného súdu Spišská Nová Ves (ďalej len „okresný súd“) č. k. 5 T 34/2020-388 z 29. júla 2022, ktoré žiada zrušiť a vec vrátiť na ďalšie konanie a rozhodnutie okresnému súdu.

2. Z ústavnej sťažnosti a pripojených listinných dôkazov vyplýva nasledujúci skutkový stav veci:
3. Opatrením okresného súdu č. k. 5 Tp 4/2020 z 9. januára 2020 bola sťažovateľka ako advokátka ustanovená za obhajkyňu obvinenému [REDAKOVANÉ] (ďalej len „klient“), a to z dôvodu povinnej obhajoby podľa § 37 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku (keďže klient bol vo výkone väzby v Košiciach). Klient bol trestne stíhaný za prečin ublíženia na zdraví podľa § 156 ods. 1 a za prečin výtržníctva podľa § 364 ods. 1 písm. a) Trestného zákona.
4. Sťažovateľka vykonávala všetky úkony obhajoby substitučne prostredníctvom advokáta [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej len „substitút“), ktorému pre ten účel udelila substitučné splnomocnenie.
5. Po právoplatnom skončení trestnej veci klienta sťažovateľka vyčíslila trovy povinnej obhajoby podaním zo 17. februára 2022.
6. Z podania vyplýva, že požadovala okrem iného odmenu spolu s režijným paušálom aj za tieto úkony právnej služby: za prevzatie a prípravu obhajoby 9. januára 2020 vrátane prvej porady s klientom 22. januára 2020, za písomné podanie sťažnosti proti uzneseniu o vznesení obvinenia z 20. januára 2020, za odpor proti trestnému rozkazu z 30. apríla 2020, za ďalšiu poradu s klientom 11. februára 2020 a 21. februára 2020.
7. Ďalej požadovala náhradu hotových výdavkov v celkovej výške 328,30 eur, a to z dôvodu cestovného a náhrady za použitie motorového vozidla na ceste Spišská Nová Ves – Košice a späť 22. januára 2020, 7. februára 2020, 11. februára 2020, 19. februára 2020, 21. februára 2020 a 27. februára 2020. K tomu uviedla, že náhrada za použitie motorového vozidla je účtovaná na motorové vozidlo substitúta, ktorý sa reálne zúčastňoval vyšetrovacích úkonov, ako aj úkonov na súde.
8. Sťažovateľka na záver ustálila celkovú výšku odmeny za právne služby (teda aj vrátane úkonov neuvedených v bode 6 tohto uznesenia) na sumu 2 134, 82 eur.
9. Uznesením vyššieho súdneho úradníka okresného súdu č. k. 5 T 34/2020-375 z 18. marca 2022 bola sťažovateľke priznaná odmena vo výške 1 058,54 eur.
10. Podľa názoru vyššieho súdneho úradníka sťažovateľke nebolo možné priznať odmenu za prevzatie a prípravu obhajoby 9. januára 2020 vrátane prvej porady s klientom 22. januára 2020, lebo hoci sťažovateľka bola ustanovená za obhajkyňu 9. januára 2020, k prvej porade s klientom došlo až 21. januára 2020 a počas tejto doby nemožno konštatovať naplnenie účelu kumulatívnych podmienok na priznanie úkonu právnej služby. Zrejme je totiž len to, že k prevzatiu obhajoby došlo doručením opatrenia okresného súdu sťažovateľke. Príprava obhajoby nie je nijako preukázaná, lebo vo vyšetrovacom spise nie je záznam o nazretí sťažovateľky do vyšetrovacieho spisu. Z toho možno usúdiť, že sťažovateľka nemohla naplniť účel prípravy na obhajobu. Následne prvá porada s klientom bola uskutočnená substitútom. Pre tieto dôvody nebolo možné tento úkon právnej služby uznať. Ak totiž sťažovateľka nepreukázala prípravu obhajoby, tak ani nemohla inštruovať substitúta, aby konal v prospech klienta. Na záver treba poukázať aj na skutočnosť, že prvú poradu s klientom mala uskutočniť sama sťažovateľka (nie teda poveriť jej uskutočnením substitúta).

11. Ďalej nebolo možné priznať odmenu za podanie sťažnosti proti uzneseniu o vznesení obvinenia z 20. januára 2020 a za odpor proti trestnému rozkazu z 30. apríla 2020. Túto sťažnosť a ani odpor nepodala za klienta sťažovateľka, ale substitút. V rámci trestného konania vznikajú trovy konania za jednotlivé úkony právnej služby ustanovenému obhajcovi, a nie substitútovi. Keďže predmetné podanie nepripravila sťažovateľka ako ustanovená obhajkyňa, nemá ani nárok na odmenu za tento úkon právnej služby. Nárok na odmenu vznikol substitútovi, avšak len vo vzťahu k sťažovateľke.

12. Rovnako nebolo možné priznať odmenu za ďalšie porady s klientom 11. februára a 21. februára 2020. Je to tak preto, lebo sa týchto porád nezúčastnila sťažovateľka, ale advokátska koncipientka substitúta. Jednotlivé porady s klientom neboli dané presným dátumom, resp. náhlou žiadosťou klienta o poradu, čo by mohlo vyvolať kolíziu termínov sťažovateľky. Bolo povinnosťou sťažovateľky ako ustanovenej obhajkyne chrániť záujmy klienta a mala tieto porady naplánovať tak, aby sa ich mohla zúčastniť osobne. Na základe uvedených skutočností treba jednotlivé úkony považovať za nehospodárne, keďže sa ich z neznámych dôvodov nezúčastnila osobne sťažovateľka.

13. Za neakceptovateľné treba považovať aj sťažovateľkou uplatnené cestovné náklady vo výške 328,30 eur. Náhrada za použitie motorového vozidla je účtovaná na motorové vozidlo substitúta, ktorý sa reálne zúčastnil vyšetrovacích úkonov, ako aj úkonov na súde. Tieto cestovné náklady nebolo možné priznať, a to s poukazom na § 15 písm. a) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „advokátska tarifa“). Tento druh nákladov vzniká ustanovenému obhajcovi (nie substitútovi), pričom podľa § 20 a § 22 advokátskej tarify má advokát poverený substitúciou nárok na náhradu hotových výdavkov a na náhradu straty času proti poverujúcemu advokátovi, ktorý zodpovedá za riadne a včasné vyplatenie. Nebolo možné priznať cestovné náklady vzniknuté inému obhajcovi (substitútovi) ako ustanovenému obhajcovi (sťažovateľke). Sťažovateľka neúčtovala náklady, aké by vznikli jej, keby sa úkonov zúčastnila ona.

14. V rámci nepriznaných úkonov právnych služieb nebolo možné priznať ani k nim prislúchajúce režijné paušály a náhradu za stratu času.

15. Proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka okresného súdu sťažovateľka podala sťažnosť ako riadny opravný prostriedok.

16. Uznesením samosudcu okresného súdu č. k. 5 T 34/2020-388 z 29. júla 2022 bolo napadnuté uznesenie vyššieho súdneho úradníka zrušené a sťažovateľke bola priznaná odmena vo výške 1 154,12 eur.

17. K navýšeniu pôvodne priznanej odmeny pristúpil okresný súd z dôvodu, že priznal jednu náhradu za stratu času za cestu Spišská Nová Ves – Košice a späť v súvislosti s úkonom z 19. februára 2020. Okresný súd „odobral“ jeden režijný paušál, ktorý bol vyšším súdnym úradníkom priznaný navyše k neexistujúcemu úkonu.

18. Podľa názoru okresného súdu sú závery vyššieho súdneho úradníka o nepriznaní odmeny za konkrétne úkony právnej služby správne. Prvá porada s klientom sa má uskutočniť s ustanoveným obhajcom, a nie substitútom, keďže inštitút substitúcie je prípustný len pri mimoriadnych okolnostiach, a nie ako v tomto prípade na celé trestné konanie a vo všetkých jeho úkonoch. Okresný súd taktiež poukázal na § 21 písm. e) zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení

neskorších predpisov (ďalej len „zákon o advokácii“), ktorý ustanovuje advokátovi povinnosť odmietnuť poskytnutie právnych služieb, ak vzhľadom na pracovnú zaťaženosť alebo dlhodobú neprítomnosť nemôže riadne chrániť a presadzovať práva a záujmy klienta, pričom sťažovateľka musela o tejto prekážke v zastupovaní dlhší čas vedieť, keďže substitúta splnomocnila na celé trestné konanie (9. január 2020 až 2. jún 2021, keď bol vykonaný posledný úkon právneho zastúpenia). Sťažovateľka osobne nevykonala ani jediný z účtovaných úkonov. Napokon okresný súd uviedol, že pokiaľ ide o námietku sťažovateľky, že okresný súd v iných veciach rozhodol inak a za identické substitučné úkony odmenu priznal, právne závery všeobecných súdov obsiahnuté v ich rozhodnutiach nemajú charakter precedensu a každé konanie vo veci priznávania trov právneho zastúpenia je špecifické.

19. Uznesením ústavného súdu č. k. IV. ÚS 629/2022-10 z 30. novembra 2022 bola ústavná sťažnosť prijatá na ďalšie konanie v celom rozsahu.

II. Argumentácia sťažovateľky

20. Podľa § 16 ods. 1 zákona o advokácii advokát sa v rámci svojho poverenia môže dať zastúpiť iným advokátom.

21. Vzhľadom na § 16 ods. 1 zákona o advokácii sťažovateľka trvá na tom, že obhajoba bola klientovi poskytnutá riadnym a zákonným spôsobom, klient vyjadril so substitučným zastúpením, ako aj s osobou substitúta súhlas, pričom kvalitu substitučne poskytnutých právnych služieb nikdy nenamietal. Jeho práva boli v celom rozsahu zachované. Ani Trestný poriadok ani advokátska tarifa neustanovujú obmedzenia zastupovania advokáta iným advokátom a neurčujú rozdielnosť pri účtovaní právnych služieb urobených advokátom a ním splnomocneným substitútom.

22. Pokiaľ ide o nepriznanie odmeny za prevzatie a prípravu zastupovania vrátane prvej porady s klientom, argumentácia okresného súdu nepočíta s možnosťou, že do spisu mohol nahliadnuť substitút alebo jeho koncipientka a následne oboznámiť sťažovateľku s výsledkami vyšetrovania a v ďalšom po porade so sťažovateľkou pokračovať v poskytovaní právnej služby klientovi. Sťažovateľka bola substitútom o priebehu celej trestnej veci informovaná. Orgány činné v trestnom konaní sťažovateľke nikdy nedali na vedomie, že obhajoba prostredníctvom substitúta nie je dostačujúca a nepožiadali ju o osobnú účasť na úkonoch. Substitút je rovnakým advokátom ako ustanovený advokát.

23. K úkonom právnej služby nepriznaným z dôvodu, že boli podané priamo substitútom (sťažnosť proti uzneseniu o vznesení obvinenia a odpor proti trestnému rozkazu), sťažovateľka uvádza, že ani súd, ani orgán rozhodujúci o sťažnosti nevybavili predmetné podania tak, že by ich zamietli či odmietli ako podané neoprávnenou osobou, ale riadne sa nimi meritórne zaoberali a vyvodili z nich riadne procesné dôsledky (nariadenie hlavného pojednávania po podaní odporu).

24. Žiadny všeobecne záväzný právny predpis nezaväzuje advokáta odôvodňovať súdu dôvody neúčasti na porade s klientom kolíziou.

25. Pokiaľ ide o nepriznané cestovné náklady (osobným motorovým vozidlom substitúta), sťažovateľka zastáva názor, že napadnuté uznesenie neobsahuje zákonné ustanovenie, ktoré by bránilo priznať cestovné náklady k úkonu právnej služby, ktorý súd priznal s vedomím, že sa ho

zúčastnil substitút (odmenu za daný úkon, ako aj režijný paušál súd sťažovateľke priznal, pozn.). Je celkom irelevantné, akým vozidlom bol advokát na úkone prítomný (či vlastným alebo cudzím, požičaným), keďže v trovách nie je zahrnuté požičanie, ale iba amortizácia a spotreba pohonných hmôt.

26. Sťažovateľka poukazuje na päť ďalších rozhodnutí identického okresného súdu, v ktorých jej bola priznaná odmena za úkony právnej služby vykonané substitútom (1 T 27/2019, 2 T 67/2020, 3 T 38/2020, 2 T 81/2020 a 3 T 5/2021), z čoho vyvodzuje záver o svojvoľnosti postupu okresného súdu v napadnutom uznesení.

27. Napadnuté uznesenie je podľa presvedčenia sťažovateľky nezákonné, vydané na základe svojvoľnej úvahy súdu bez racionálneho a ústavne konformného odôvodnenia odklonu od predošlej činnosti toho istého súdu.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľky

28. Z vyjadrenia predsedu okresného súdu č. k. ISprV/410/2022 z 23. decembra 2022 doručeného ústavnému súdu 29. decembra 2022 vyplýva, že sa s obsahom podanej ústavnej sťažnosti nestotožňuje, a to najmä vo vzťahu k tvrdeniu, že v konaní okresného súdu a v jeho uznesení došlo k porušeniu práva sťažovateľky ako advokátky na spravodlivé súdne konanie, resp. jej práva na slobodné podnikanie. Naopak, v plnej miere sa stotožňuje s dôvodmi uvádzanými v uzneseniach vyššieho súdneho úradníka a samosudcu.

29. Osobitne poukazuje na to, že právo sťažovateľky ako obhajkyne na slobodné podnikanie v spojení so spravodlivým súdnym konaním nebolo porušené, pretože okresný súd jej nebránil vo výkone povolania, resp. činnosti ustanovenej obhajkyne. Ako je však zo spisu zrejmé, sťažovateľka sa žiadneho úkonu právnej pomoci nezúčastnila a obhajobu klienta osobne nezabezpečovala v rozpore s § 41 ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého je ustanovený obhajca povinný obhajobu bez meškania prijať. Predseda okresného súdu zároveň nespochybňuje právo obhajcu dať sa zastúpiť substitútom, ako to bolo aj v tomto konaní, avšak sťažovateľka bez ohľadu na dôvody neúčasti na úkonoch prakticky porušila právo klienta ako obvineného na riadnu obhajobu uvedené v § 44 Trestného poriadku. Z povahy inštitútu substitúta vyplýva, že iba zastupuje v nevyhnutnej miere ustanoveného obhajcu, pokiaľ tomuto bráni vo výkone činnosti krátkodobá prekážka. Sťažovateľka bola povinná upovedomiť orgány činné v trestnom konaní, resp. súd o dlhodobej prekážke, pre ktorú nemôže byť činná, resp. riadne vykonávať obhajobu v trestnom konaní, čo neurobila. Právom súdu bolo preto objektívne posúdiť a rozhodnúť o oprávnenosti trov konania pôvodne ustanovenému obhajcovi.

30. V uvedenom smere predseda okresného súdu poukazuje na judikatúru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“), a to napr. v rozhodnutí uverejnenom pod R 24/2008, podľa ktorého *„ak u advokáta, ktorý bol v trestnom konaní ustanovený obvinenému za obhajcu, vznikne akákoľvek prekážka, ktorá mu bráni vo vykonávaní advokácie, je tento povinný túto skutočnosť oznámiť orgánu činnému v trestnom konaní, resp. súdu a rovnako aj obvinenému. V tejto situácii nie je možné, aby takýto advokát ustanovil za svojho zástupcu iného advokáta podľa § 17 ZoA, keďže práva a povinnosti v trestnom konaní u takéhoto advokáta vo vzťahu k obvinenému nevznikli na základe zmluvy o poskytovaní právnych služieb ale rozhodnutím príslušného sudcu.*

V tomto prípade obvinený má právo v primeranej lehote zvoliť si iného obhajcu a v prípade, že si ho nezvolí, resp. mu ho nezvolí iná oprávnená osoba, ustanoví mu nového obhajcu príslušný sudca.“.

31. Poukazuje ďalej aj na niektoré rozhodnutia disciplinárnych senátov Slovenskej advokátskej komory, podľa ktorých osobné stretnutie a prejednanie veci s klientom je prvým predpokladom riadneho zastupovania klienta.

32. V závere predsedu okresného súdu uvádza, že *„Je možné konštatovať, že došlo aj k pochybnosti či substitút konzultoval jednotlivé úkony s obvineným a či vôbec prejednával túto vec s pôvodne ustanovenou obhajkyňou. Predseda súdu dospel k záveru, že substitút svojvoľne vykonával úkony v konaní bez schválenia pôvodne ustanovenou obhajkyňou a na druhej strane aj bez súhlasu obvineného, resp. bez predchádzajúcej porady o aký úkon pôjde. Substitút podľa obsahu spisu prakticky sám viedol obhajobu, hoci to prislúcha štátom ustanovenému obhajcovi.“.*

33. Z repliky sťažovateľky doručenej ústavnému súdu 16. januára 2023 vyplýva, že z ustanovení Trestného poriadku upravujúcich práva a povinnosti obhajcu nevyplýva povinnosť plniť tieto iba osobne. Zákon o advokácii, ako aj advokátska tarifa umožňujú advokátovi poveriť vykonaním úkonov právnej služby advokátskeho koncipienta alebo substitučne iného advokáta. Obmedzenie substitučného zastúpenia musí vyplývať priamo zo zákona, a nie z úvahy súdu. Pokiaľ predseda okresného súdu poukazuje na rozhodnutie najvyššieho súdu z roku 2008, je zvláštne, že naň nepoukázal aj v predošlých prípadoch substitučného zastupovania a robí takto svoje rozhodovanie nepredvídateľným. Napokon sťažovateľka prehlasuje, že úkony právnej služby a spôsob vedenia obhajoby boli s ňou konzultované a schvaľované.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

34. Rozhodovanie o náhrade trov konania je integrálnou súčasťou súdneho konania, a preto všeobecný súd pri poskytovaní súdnej ochrany podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, resp. podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru môže rozhodnutím, ako aj postupom predchádzajúcim jeho vydaniu, ktorý nie je v súlade so zákonom (čl. 46 ods. 4 a čl. 51 ods. 1 ústavy), porušiť základné právo účastníka konania na súdnu ochranu, resp. právo na spravodlivé súdne konanie podľa dohovoru (obdobne II. ÚS 56/05). Obsahom základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, resp. práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru je *ratione materiae* aj právo na rozhodnutie o trovách konania, resp. o náhrade trov konania v súlade so zákonom (Robins c. Spojené kráľovstvo z 23. 9. 1997).

35. Ústavný súd opakovane (z novšej judikatúry porov. napr. II. ÚS 303/2017, II. ÚS 383/2017) poukazuje na to, že rozhodovanie všeobecného súdu o trovách konania je zásadne výsadou všeobecného súdu. V rámci tohto rozhodovania však v zásade ide vždy o aplikáciu jednoduchého práva, takže ústavný súd rozhodnutia o trovách konania meritórne preskúmava iba celkom výnimočne, a to v prípadoch, ak samotné rozhodnutie všeobecného súdu je takým excesom z požiadaviek kladených na spravodlivý proces alebo ide o také extrémne vybočenie z princípu spravodlivosti, že je spôsobilé zasiahnuť do ústavnoprávnej roviny, a teda i do práv účastníka konania, ktorý podal ústavnému súdu sťažnosť. Inak povedané, problematika náhrady trov konania by mohla dosiahnuť ústavnoprávny rozmer len v prípade extrémneho vybočenia z pravidiel

upravujúcich toto konanie, k čomu by mohlo dôjsť najmä na základe takej interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení aplikovateľného právneho predpisu, ktorá by v sebe zahŕňala črty svojvôle (rovnaké závery porov. napr. aj v I. ÚS 40/2012, II. ÚS 364/2014, II. ÚS 64/09, III. ÚS 92/09, IV. ÚS 248/08, z novejšej judikatúry pozri II. ÚS 153/2016, II. ÚS 357/2016, II. ÚS 681/2016, II. ÚS 506/2018, II. ÚS 494/2018, II. ÚS 566/2018).

36. V súvislosti s pertraktovanou vecou je potrebné upriamiť pozornosť (s prihliadnutím na písomné vyjadrenie predsedu súdu) i na to, že právo na obhajobu je potrebné chápať ako vytvorenie podmienok na plné uplatnenie procesných práv obvineného a jeho obhajcu (§ 34 ods. 4 Trestného poriadku). Právo byť prítomný pri prerokovaní svojej veci a obhajovať sa sám a tiež prostredníctvom obhajcu je aj podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva základným prvkom práva na spravodlivé súdne konanie v zmysle čl. 6 ods. 1 dohovoru (Henri c. Taliansko z 18. 10. 2006). Ďalej je potrebné upriamiť pozornosť na rozhodnutie III. disciplinárneho senátu Slovenskej advokátskej komory č. k. DS III. – 3/09:3391/2008 z 20. októbra 2009, podľa ktorého advokát, ktorý ako súdom ustanovený obhajca klienta po prevzatí zastupovania klienta vo väzbe bezodkladne na účely prejednávania spôsobu obhajoby nenavštívi ani ho iným spôsobom nekontaktuje, dopúšťa sa disciplinárneho previnenia podľa § 56 ods. 1 zákona o advokácii, pretože takýmto konaním porušuje povinnosti mu uložené v § 18 ods. 1 zákona o advokácii.

37. Taktiež je potrebné poukázať na nález ústavného súdu č. k. II. ÚS 356/2022 z 9. novembra 2022, ktorý riešil v zásade identickú sťažnosť inej advokátky a ktorým bolo vyslovené porušenie základného práva sťažovateľky – inej advokátky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj jej práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru uznesením identického okresného súdu č. k. 1 T 32/2020-233 z 10. februára 2022. Ide teda o opakovaný spôsob rozhodovania okresného súdu o trovách obhajoby.

38. Podľa § 16 ods. 1 zákona o advokácii advokát sa v rámci svojho poverenia môže dať zastúpiť iným advokátom.

39. Podľa § 17 ods. 1 zákona o advokácii ak bráni advokátovi, ktorý vykonáva advokáciu samostatne, vo vykonávaní advokácie akákoľvek prekážka a ak neurobí iné opatrenia na ochranu práv alebo záujmov svojho klienta, je povinný bezodkladne, najneskôr do jedného mesiaca odo dňa, keď takáto prekážka vznikla, po dohode s iným advokátom ustanoviť ho za svojho zástupcu; o tom je povinný bezodkladne upovedomiť klienta. Ak advokát túto povinnosť nesplní, zástupcu určí komora a podľa okolností prípadu určí aj výšku odmeny, ktorú je advokát povinný zástupcovi zaplatiť. Počas trvania prekážky na strane advokáta vykonáva zástupca v jeho mene práva a povinnosti vyplývajúce z pracovnoprávných vzťahov priamo súvisiacich s výkonom advokácie.

40. Ústavný súd z metodologického hľadiska považuje v tomto prípade za účelné zaoberať sa najmä argumentáciou uvedenou v uznesení vyššieho súdneho úradníka č. k. 5 T 34/2020-375 z 18. marca 2022, keďže samosudca v uznesení č. k. 5 T 34/2020-388 z 29. júla 2022, ako aj predseda okresného súdu vo vyjadrení k prijatej ústavnej sťažnosti na závery vyššieho súdneho úradníka poukázali ako na správne. Rozsah tohto prieskumu bude vymedzený námietkami, ktoré sťažovateľka uplatnila v ústavnej sťažnosti.

41. Ústavný súd konštatuje, že v otázke oprávnenia sťažovateľky dať sa v danom prípade pri vykonávaní úkonov právnych služieb zastúpiť substitútom sa názory vyššieho súdneho úradníka

a samosudcu na jednej strane a predsedu okresného súdu na strane druhej zásadným spôsobom líšia. Vo všeobecnej rovine sú všetci toho názoru, že § 16 ods. 1 zákona o advokácii nemožno vykladať tak, že dáva ustanovenému obhajcovi úplnú voľnosť pri rozhodovaní o tom, či ten-ktorý úkon právnej služby vykoná osobne alebo prostredníctvom substitúta. Všetci zastávajú stanovisko, podľa ktorého v zásade má úkony obhajoby vykonávať ustanovený obhajca a len výnimočne (napr. v prípade kolízie termínov) sa môže dať zastúpiť substitútom. V konkrétnej rovine (teda z hľadiska posudzovaného prípadu) predseda okresného súdu s poukazom na judikatúru najvyššieho súdu (rozhodnutie uverejnené pod R 24/2008) dospieva k názoru, podľa ktorého sťažovateľka situáciu nemohla riešiť postupom podľa § 16 ods. 1 zákona o advokácii, pretože v danom prípade prichádzal do úvahy postup podľa § 17 ods. 1 zákona o advokácii a vzhľadom na prekážku, ktorá jej bránila vo vykonávaní advokácie, mala túto skutočnosť oznámiť orgánu činnému v trestnom konaní, resp. súdu, ako aj klientovi, a nie ustanoviť za svojho zástupcu iného advokáta (pozri bod 35.2).

42. Keďže argumentácia predsedu okresného súdu nemôže nahradiť právny záver, ktorý prislúcha konajúcemu vyššiemu súdnemu úradníkovi, resp. samosudcovi (a to tým viac, že títo z pohľadu namietaného predsedom okresného súdu sa vecou vôbec nezaoberali), ústavný súd sa argumentáciou predsedu okresného súdu týkajúcou sa postupu podľa § 17 ods. 1 zákona o advokácii zaoberať nebude. V nadväznosti na ďalej uvedené závery len rámcovo poznamenáva, že medzi „iné opatrenia na ochranu práv alebo záujmov svojho klienta“ podľa naostatok označeného ustanovenia možno zaradiť aj zabezpečenie zastupovania klienta prostredníctvom substitúcie a na tento postup je advokát zákonom o advokácii výslovne oprávnený (§ 16 ods. 1 zákona o advokácii), ak tomu nebráni nesúhlas klienta podľa § 16 ods. 3 zákona o advokácii.

43. Pri riešení otázky oprávnenia ustanoveného obhajcu dať sa pri výkone obhajoby zastúpiť substitútom dochádza ku kolízii medzi doslovným znením ustanovenia § 16 ods. 1 zákona o advokácii (ktoré presadzuje sťažovateľka) a výkladom vychádzajúcim zo zmyslu tohto ustanovenia v súvislosti so zabezpečením náležitej kvality poskytovanej obhajoby (ako to presadzujú vyšší súdny úradník, samosudca, ale aj predseda okresného súdu).

44. Z pohľadu ústavného súdu sa v uvedenej súvislosti vynára otázka, či sa má za konkrétnej situácie uprednostniť právny názor okresného súdu, podľa ktorého sa má povinná obhajoba vykonávať prioritne ustanoveným obhajcom a iba výnimočne substitútom, alebo objektívna skutočnosť, že obhajoba klienta prebehla v celosti substitučne a jeho trestná vec bola právoplatne ukončená napriek tomu, že obhajobu neposkytol ustanovený obhajca, ale substitút. Inými slovami, ak sa pri rozhodovaní o trovách obhajoby uprednostní záver, že za niektoré úkony právnej služby sťažovateľke nepatrí odmena, pretože tieto boli bezdôvodne vykonané substitútom, potom to bude zároveň vlastne znamenať aj retrospektívny záver o tom, že právoplatne skončené trestné stíhanie klienta neprebehlo v súlade so zákonom. Je totiž celkom nepochybné, že orgány činné v trestnom konaní o substitučnom zastúpení dobre vedeli, klient túto skutočnosť podľa všetkého nikdy nenamietal a ani v rámci súdneho konania vedúceho k právoplatnému odsúdeniu klienta sa na tento nedostatok nepochybné vyplývajúci zo spisu nevzal zreteľ, čo vedie k záveru o porušení obhajobných práv klienta.

45. Podľa názoru ústavného súdu rozhodnúť o vyslovení viny trestne stíhanej osoby a o uložení trestu prislúcha všeobecnému súdu v konaní vo veci samej. Taký postup, ktorým pri následnom rozhodovaní o trovách obhajoby sa zákonnosť právoplatného odsúdenia z pohľadu dodržiavania

obhajobných práv výslovne spochybní nepriznaním odmeny za niektoré úkony právnej služby advokáta s poukazom na to, že ich dal neoprávnene vykonať substitútovi (a to za situácie, keď všeobecný súd o skutočnostiach vedúcich k záveru o neoprávnenosti substitúcie vedel), sa z pohľadu materiálneho právneho štátu javí ako neúnosný.

46. Sťažovateľka ďalej namieta, že v iných prípadoch, v ktorých rovnako vystupovala ako obhajkyňa *ex officio* a úkony právnej služby realizoval za ňu substitút, jej bola odmena priznaná. Sťažovateľka poukazuje na päť rozhodnutí okresného súdu.

47. Ústavný súd v tejto súvislosti uvádza, že pokiaľ je tvrdenie sťažovateľky v súlade so skutočnosťou (sťažovateľka na päť uznesení odkazuje, avšak nie sú súčasťou príloh ústavnej sťažnosti, pozn.), potom celkom nepochybne bolo povinnosťou okresného súdu vysvetliť, prečo (z akých konkrétnych dôvodov) sa od skoršej praxe pri rozhodovaní o trovách obhajoby v obdobnej veci odchyľil. Opačný postup hrubo porušuje princíp právnej istoty, podľa ktorého v obdobných veciach by mali všeobecné súdy rozhodovať obdobne, lebo inak by bolo ich rozhodovanie nepredvídateľné a znamenalo by porušenie čl. 1 ods. 1 ústavy.

48. V ďalšom považuje ústavný súd za potrebné zaoberať sa niektorými konkrétnymi spornými úkonmi právnych služieb.

49. Nebola priznaná odmena za spracovanie písomnej sťažnosti proti uzneseniu o vznesení obvinenia a písomné spracovanie odporu proti trestnému rozkazu z dôvodu, že tieto opravné prostriedky podal substitút, hoci v rámci trestného konania vznikajú trovy za jednotlivé úkony právnej služby ustanovenému obhajcovi, a nie substitútovi.

50. Ústavný súd považuje za rozhodujúce, ako bolo so sťažnosťou naložené. Ak by jej nebolo vyhovené z dôvodu, že ju podala neoprávnená osoba (substitút vo vlastnom mene, ktorý ako taký obhajcom klienta nebol), potom by bolo zrejmé, že odmena právom nebola priznaná. Ak však nadriadený orgán považoval sťažnosť za podanú oprávnenou osobou (rovnako tak vo vzťahu k odporu proti trestnému rozkazu), potom vzhľadom na už spomínaný princíp materiálneho právneho štátu (pozri bod 45) odmena mala byť priznaná.

51. Vyšší súdny úradník považoval za neakceptovateľné cestovné náklady vo výške 328,30 eur, keďže náhrada za použitie motorového vozidla bola účtovaná na motorové vozidlo substitúta, ktorý sa reálne zúčastnil vyšetrovacích úkonov, ako aj úkonov na súde. Priznať by totiž bolo možné iba cestovné náklady vyúčtované na motorové vozidlo sťažovateľky, s čím súhlasil aj samosudca.

52. Z pohľadu ústavného súdu treba konštatovať správnosť stanoviska vyššieho súdneho úradníka a samosudcu, podľa ktorého vo vyúčtovaní cestovných nákladov mali figurovať popri dátach týkajúcich sa motorového vozidla substitúta aj dáta motorového vozidla sťažovateľky, pretože z logiky veci naozaj vyplýva, že sťažovateľke z dôvodu náhrady cestovných nákladov bolo možné priznať najviac takú výšku náhrady, aká by vznikla pri použití jej motorového vozidla. Prichádzalo teda do úvahy priznať tieto náhrady vo výške, ako keby bolo použité motorové vozidlo sťažovateľky, avšak v sume neprevyšujúcej sumu skutočných nákladov vzniknutých použitím motorového vozidla substitúta. Ak by bola suma skutočných nákladov vzniknutých použitím motorového vozidla substitúta oproti nákladom sťažovateľky nižšia, priznala by sa táto nižšia suma.

53. Vychádzajúc zo všetkých už uvádzaných skutočností a úvah, dospel ústavný súd k záveru, že došlo k porušeniu základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj jej práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

54. Podľa § 133 ods. 2 a 3 písm. a) a b) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov ústavný súd uznesenie okresného súdu č. k. 5 T 34/2020-388 z 29. júla 2022 zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu). V ďalšom bude úlohou okresného súdu aplikovať právne závery ústavného súdu na danú vec.

55. Sťažovateľka ďalej tvrdila, že zároveň došlo aj k porušeniu jej základného práva podnikat' podľa čl. 35 ods. 1 ústavy.

56. Podľa názoru predsedu okresného súdu právo sťažovateľky ako obhajkyne na slobodu podnikania nebolo porušené, pretože okresný súd jej nebránil vo výkone povolania, resp. v činnosti ustanovenej obhajkyne. Napriek tomu sa sťažovateľka žiadneho úkonu právnej služby nezúčastnila a obhajobu klienta osobne nezabezpečovala.

57. Podľa čl. 35 ods. 1 ústavy každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň, ako aj právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť.

58. Sloboda podnikania zahŕňa aj právo zriadiť si a vykonávať samostatnú zárobkovú činnosť. Účelom ústavnej ochrany práva podnikat' je umožniť každému za splnenia zákonných podmienok, aby sa stal strojcom svojho životného šťastia v rozsahu voľby spôsobu, akým bude zabezpečovať prostriedky na svoju ekonomickú existenciu. Pomocou práva podnikat' každý dostáva voľnú ruku pre rozhodovanie, či zdroj obživy bude získavať „voľne“, svojimi znalosťami, zručnosťami, invenciou, vlastnou ekonomickou aktivitou nezávislou od možností, príležitostí a pokynov od zamestnávateľa alebo či zdroj obživy bude získavať závislou činnosťou s pomocou (účasťou) zamestnávateľa ako zamestnanec viazaný jeho rozhodnutiami a pokynmi (DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky*. Nakladateľstvo C. H. Beck, 2015, s. 770.).

59. Právo podnikat' je ústavnou zárukou slobody výkonu hospodárskej činnosti podľa uváženia. Prostredníctvom práva na podnikanie sa zaručuje možnosť vykonávať hospodársku činnosť tam, kde existuje ekonomická konkurencia, ako aj tam, kde ekonomická konkurencia neexistuje (PL. ÚS 7/96 z 27. februára 1997).

60. Podľa názoru ústavného súdu treba prisvedčiť predsedovi okresného súdu tvrdiacemu, že okresný súd sťažovateľke vo výkone povolania ako ustanovenej obhajkyne nebránil. Ani sťažovateľka netvrdí niečo iné, pretože jadro jej námietok smeruje proti nepriznaniu odmeny za časť vykonaných úkonov právnych služieb. Nenamieta teda, že by jej výkon obhajcovskej činnosti bol zo strany okresného súdu obmedzovaný či dokonca znemožnený. Jej námietky naznačujú skôr možnosť porušenia základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ústavy, avšak porušenie tohto základného práva sťažovateľka nežiada vysloviť.

61. Vzhľadom na uvedené skutočnosti bolo potrebné dospieť k záveru, že k porušeniu základného práva sťažovateľky na podnikanie podľa čl. 35 ods. 1 ústavy nedošlo, a preto ani nebolo možné ústavnej sťažnosti v tejto časti vyhovieť (bod 4 výroku nálezu).

62. Sťažovateľka požaduje náhradu trov konania. Sťažovateľka ako advokátka nebola v konaní pred ústavným súdom zastúpená a nijaké trovy konania jej nevznikli. Z tohto dôvodu ani nebolo možné jej ich zo strany ústavného súdu priznať (bod 3 výroku nálezu).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 14. februára 2023

Miroslav Duriš
predseda senátu